

Geen toekomst meer voor buitendijkse grasgors langs Hollandsch Diep

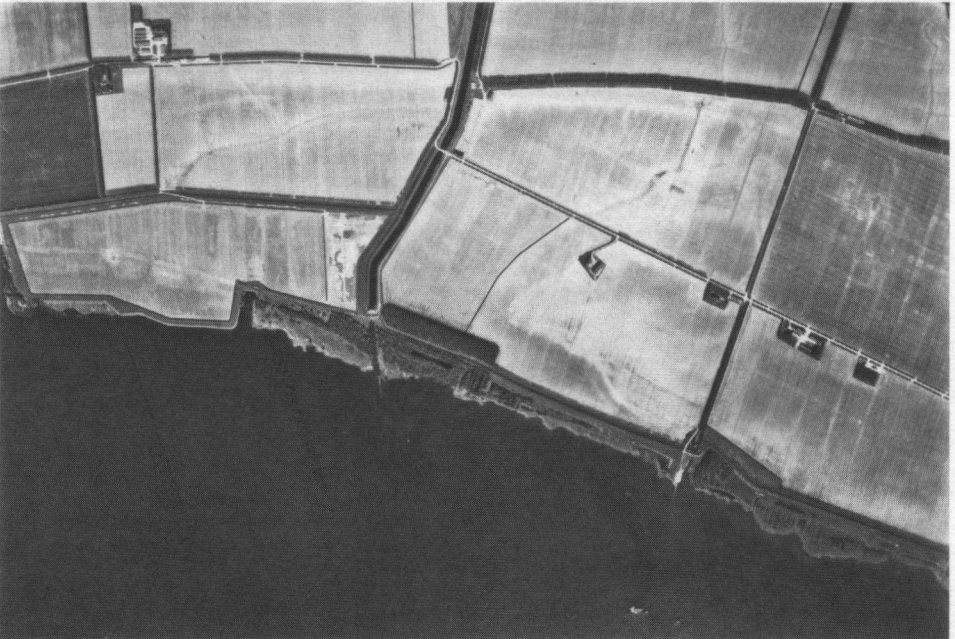
Gerard Ouweneel

In tegenstelling tot het Haringvliet, waar langs noord- en zuidoever een keten van open grasgorzen ligt, bezit het Hollandsch Diep er maar één. Dat zijn de Hoogezandsche Gorzen, gesitueerd langs de noordoever, in de Hoeksche Waard ten oosten van Numansdorp. De natuurwaarden van deze zes kilometer lange buitendijkse oeverstrook kregen in 1970 bevestiging door een aanwijzing Natuurbeschermingswet. Dat was bij de sluiting van het Haringvliet. Deze afsluiting luidde echter ook de oeverafkalving in welke tot op de huidige dag doorgaat. Alle betrokkenen lijken zich erbij te hebben neergelegd dat aan die oeverafkalving geen einde wordt gemaakt. Zodat de Hoogezandsche Gorzen zijn gedoemd te verdwijnen.

Moeizaam kwamen na de Haringvliet-sluiting procedures op gang om tot oeverbeschermingen te komen. Successievelijk kwamen die er ook maar niet zelden waren ze bijzonder kostbaar en er kon niet worden voorkomen dat veel grond verloren ging, op de Korendijsche Slikken zelfs vele tientallen meters. Toen in 1987 in het Kramer-Volkerak de getijden wegvielen, dreigde daar het zelfde probleem. Rijkswaterstaat begon toen vrijwel direct met de aanleg van oeververdedigingen, waardoor groot terreinverlies achterwege bleef.

Dat de Hoogezandsche Gorzen onbeschermd zijn gebleven is laakbaar, waarbij de Rijksoverheid zich kan hullen in het boetekleed. Als buitengebied van de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen waren in 1970 de Hoogezandsche Gorzen particulier bezit. Trouwens, dat is thans niet an-

ders. De aanwijzing Natuurbeschermingswet na de Haringvlietsluiting liet de eigenaar niet toe het terrein agrarisch in te zetten. Waardoor de stimulans werd weggenomen om een kostbare oeververdediging aan te leggen. Zulks te meer omdat na de komst van zo'n verdediging over de gorzen eigenaarslasten zouden gaan worden geheven. Wel kwam het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (CRM) spoedig met een beheersvoorstel op de proppen waaraan de bedrijfsleiding van de Ambachtsheerlijkheid grotendeels ging voldoen door ten behoeve van de noodzakelijke begrazing Charolais-runders in te scharen. Maar verder verkeren de betrokkenen, zijnde de opeenvolgende eigenaars, de staatsnatuurbescherming, Rijkswaterstaat en ook het Waterschap al jarenlang in een patstelling; het Waterschap is bij het probleem betrok-

Luchtopname van de Hoogezandsche Gorzen op 18 maart 1989. Links in het midden de eendekool. Op het tijdstip dat de foto werd genomen, had reeds bijna negentien jaar oeverafkalving plaatsgevonden.

Foto: Topografische Dienst.

ken omdat dit lichaam in het geweer zal moeten komen zodra het water de ook onbeschermde dijkvoet heeft bereikt.

In 1986 leek een oplossing zeer nabij. In beginsel was overeenstemming bereikt over deling van de bijna vier miljoen gulden, naar schatting gemoeid met de aanleg van een compartimenteringsdam ter bescherming van de Hoogezandsche Gorzen. Kort nadien ging de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen over in andere handen. Het plan om in de tweede helft van 1987 het karwei te klaren ging niet door.

Eendenkooi

Zijn de Hoogezandsche Gorzen al die moeite en kosten waard? Geredeneerd vanuit koele rendementsoverwegingen wellicht niet. Maar er zijn wel landschappelijke, cultuur-historische en avifaunistische factoren waarmee terdege rekening mee moet worden gehouden. Voor een uitgebreide beschrijving van het landschap zij verwezen naar een eerder artikel (Ouweneel 1971), zodat wij hierover kort kunnen zijn. Het buitendijkse gebied van de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen bestaat, van oost naar west gaande, uit een sinds 1967 niet meer gekapte, hoog doorgeschoten griend die via een verruigd rietperceel overgaat in een begraasd grasgors. Deze gors, halverwege onderbroken door de zogenaamde Hoogezandsche Haven, een inmiddels grotendeels dichtgeslibde haveninsteek die voorheen in gebruik was voor de afvoer van landbouwproducten, varieert sterk in diepte. Als gevolg van afkalving en begrazing zijn de brede riet- en biezenzones van vóór 1970 geheel verdwenen. Het cultuurhistorische element wordt gevormd door een eendenkooi die, buiten gebruik gesteld in 1970, inmiddels in zeer vervallen staat verkeert. De kooi bestaat uit een klassieke kooiplas met pijpen en voorts uit een aparte zogenaamde buitenpijp, direct uitkomend op het Hollandsch Diep, waarmee destijds alleen tijdens vloed gekooid kon worden. De pogingen enige jaren terug van 'Het Hoeksche Waards Landschap', de regionale milieugroep, om de Hoogezandsche eendenkooi in oude glorie te herstellen, leden schipbreuk. Het afkalvingsproces heeft thans al heel wat wilgen van het kooibos in het water

doen kapseizen. Een uitgebreide beschrijving van dit vogelparadijs verscheen eerder (Ouweneel 1981).

Avifauna

De Hoogezandsche Gorzen werden in 1970, de laatste zomer vóór de Haringvlietsluiting op broedvogels geïnventariseerd (Ouweneel 1971). Om de veranderingen te volgen vonden nadien inventarisaties plaats in 1974, 1978 en 1982. Staatsbosbeheer onderzocht de broedvogelsituatie in 1987 en op verzoek van het Sovon vond zomer 1991 weer een inventarisatie plaats. Deze leverde 55 soorten broedvogels op. In 1970 waren er dat vijftig. Sindsdien verdwenen Zomertaling, Patrijs, Waterral, Grutto, Graspieper, Grote Karekiet, Rietzanger, Matkop en Groenling. Er vestigden zich Fuut, Krakeend, Kuifeend, Grauwe Gans, Nijlgans, Buizerd, Kleine Plevier, Bosuil, Groene Specht, Witgesterde Blauwborst, Zwartkop en Vlaamse Gaai. En dan waren er nog enkele soorten die in die 21 jaar verschenen en verdwenen.

De soortmutaties nalopend zien wij enerzijds de invloed van landelijke populatietrends en anderzijds de veranderingen in de structuur van de Hoogezandsche Gorzen, waarbij het verdwijnen van de riet- en biezenvelden, beweiding en het doorschieten van de wilgen in het griendcomplex en in de eendenkooi de hoofdmoot vormen. Zomer 1991 kwamen als belangrijkste soorten uit de bus Blauwe Reiger (49 paren tegen 70 paren in 1990), Grauwe Gans (1 paar), Buizerd (2 paren), Bruine Kiekendief (2 paren), Tureluur (3 paren), Ransuil (1 paar), Groene Specht (1 paar), Gekraagde Roodstaart (11 paren), Bosrietzanger (16 paren), Grasmus (6 paren) en Wielewaal (6 paren). Van de totaal 476 broedparen die de vastgestelde 55 soorten opleverden, was de Blauwe Reiger de talrijkste met de Wilde Eend (42 paren) en de Fitis (36 paren) op de tweede respectievelijk derde plaats. De kolonie Blauwe Reigers bevindt zich in de eendenkooi; in 1970 telde deze zes nesten, in 1978 negentig. Opmerkelijk was het ontbreken van Ekster en het geringe bestand aan Zwarte Kraaien (3 paren) in deze overigens ogenschijnlijk voor beide soorten geknipte biotoop. Uit jachtbeheersoverwegingen

De Hoogezandsche Gorzen vóór de sluiting van het Haringvliet in 1970. Riet en biezen zijn inmiddels geheel verdwenen.

Foto: Gerard Ouweneel.

Afkalvende oever van de Hoogezandsche Gorzen. Enkele populieren staan op het punt in het water te kapseizen.
Foto: Gerard Ouweneel.

worden beide soorten kortgehouden. De buizerdnesten bevonden zich in het griendcomplex, respectievelijk de eendenkooi.

Ook buiten het broedseizoen zijn de Hoogezandsche Gorzen voor vogels waardevol. In voor- en nazomer verblijft er meestal wel een Visarend en soms wordt er overzomerd. Reeds lang vormen de akkers van de achterliggende Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, in combinatie met de als slaappleats fungerende Hoogezandsche Gorzen, de belangrijkste grauwe ganzenpleisterplaats van het Hollandsch Diep-Haringvliet in het najaar. Tegenwoordig kunnen de concentraties oplopen tot boven de 10.000 vogels.

Schuldvraag

Anno 1992 zien wij dus gebeuren dat unieke, ornithologisch waardevolle buitengronden, waarvan het belang als ganzenslaappleats tot ver buiten onze grenzen reikt, in het water verdwijnen zonder dat een vinger wordt uitgestoken.

Hoe kan dat? De rol van de staatsnatuurbescherming hielden wij al tegen het licht en ook bij een hernieuwde terugblikkende inventarisatie komt Den Haag als spil in de affaire uit de bus. Jammer en een smet op het vele goede werk dat ten aanzien van natuurbescherming in het Hollandsch Diep-Haringvliet werd verricht (Ouweneel 1991). Want na de op zich in 1970 vanuit natuurbeschermingsoogpunt lofwaardig getroffen maatregel de Hoogezandsche Gorzen te behouden, misten opeenvolgende departementen die zich bezighielden met gebiedsbescherming, de creativiteit en flexibiliteit om de knoop te ontwarren waarin deze kostbare buitengronden als gevolg van de maatregel verdeeld raakten. Uitstel en voor zich uit schuiven waren kenmerkend

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITTERATUUR:

Bruin, B.J.M. de & N.D. van Swelm (1988): Broedvogels van het Noordelijk Deltagebied in 1987. Uitgave Ministerie van Landbouw en Visserij. Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer. Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer Zuid-Holland.

Ouweneel, G.L. (1971): De avifauna van Cromstrijen. De Levende Natuur 74: 25-37.

Ouweneel, G.L. (1981): Het einde van een eendenkooi. Vogels 1: 8-11.

Ouweneel, G.L. (1991): Twintig jaar afsluiting Haringvliet. Het Vogeljaar 39: 158-161.

Werkgroep Oeverafslag Hollandsch Diep (1985): Oeverafslag in het Hollandsch Diep. Nota uitgegeven door Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer.

voor het beleid. En nu kan men zich inderdaad afvragen: 'Loont het nog de moeite?'

Gediscussieerd wordt thans over het eventueel terugbrengen van het tij in het Hollandsch Diep-Haringvliet. Eb en vloed zouden verdere oeverafkalving voorkomen. De overheidsinstantie bij wie het dossier 'Kwestie Hoogezandsche Gorzen' in de lade ligt, zal wellicht genegen zijn daarom het dossier in de lade te houden. Welnu, indien er al

De monding van de Schuringe Haven vormt de scheiding tussen de 'klassieke' eendekooi links en de zogenaamde 'buitentepijp' die vanuit het koolbos rechts, rechtstreeks uitkomt in de Schuringe Haven.

Foto: Gerard Ouweneel.

een uitslag komt en stel dat eb en vloed terugkeren in het Hollandsch Diep dan zal dat voor de Hoogezandsche Gorzen te laat zijn. Wij stonden erbij, wij keken ernaar en er kwam geen oeverbescherming. Dat is het ommekeer van de enige buitendijkse grasgors van het Hollandsch Diep.